

Danmarks helsagsbrevkort med de tofarvedes tegning 1871-1879

Artikel 1: Introduktion samt typer og fejl i rammegruppe 1

Af: Lars Engelbrecht

Med denne serie af artikler vil jeg vise typer og fejl i de første danske brevkort med påtrykt værdi (kaldet helsagsbrevkort). De første danske helsagsbrevkort er i perioden fra udgivelsen i 1871 og op til 1879 alle i størrelsen 140 x 75 mm og har alle værdistempler i de tofarvedes tegning - meget lig de danske frimærker i den samme periode. Selvom brevkortenes værdistempler alle har tegning som de tofarvede, blev de kun trykt i én farve, og kan derfor egentlig ikke karakteriseres som "tofarvede", men betegnelsen bruges alligevel også for helsagsbrevkortene.

I samme periode blev der fremstillet tjenestebrevkort i samme størrelse og med delvis samme udformning (ramme og tekst). Disse tjenestebrevkort indgår ikke i denne artikelserie, da værdistempet ikke har de tofarvedes tegning, men som de tilsvarende tjenestefrimærker. Ligeledes er der i 1877 udgivet et 6 cents brevkort i Dansk Vestindien, som både i størrelse, brevkortets udformning og i værdistempets udformning svarer til de danske brevkort. Typerne i disse 6 cents brevkort er allerede grundigt beskrevet af Engstrom (1971) og senest gengivet af Seitzberg (1995) og indgår ikke i denne artikelserie.

Denne første artikel består af to dele. Først en generel introduktion til brevkortene og deres anvendelse, hvor det er forsøgt at samle informationer fra en lang række artikler og kataloger. Herunder beskrives opdelingen af de små helsagsbrevkort i fire rammegrupper. Anden del af artiklen omhandler kendetegn ved samtlige tretten kendte typer af brevkort i rammegruppe 1: skilling brevkort.

Inddelingen i rammegrupper bygger på Magius (1922), Østergaard (1944) og Ringström (1968/1985), som alle i deres kataloger opdeler rammerne efter samme kriterier. Opdelingen i typer er derimod ny og resultatet af ny forskning, idet førnævnte kun har beskrevet nogle få markante fejl i brevkortene.

De efterfølgende artikler vil dels vise rammetyperne for hver af de tre øvrige rammegrupper samt værdistempletyperne - dvs. de forskellige typer værdistempler, og fejlene i værdistemplerne for hver værdi. Endelig vil kartontyper også blive berørt. Denne opdeling af artiklerne i værdistempler og rammer er valgt, fordi værdistempler og rammer udskiftes løbende og uafhængigt. Som det vil blive vist i de følgende artikler kan en ramme dermed udfyldes af flere forskellige værdistempler - både af samme og forskellige værdier. Med andre ord findes der - ligesom indenfor de tofarvede frimærker - forskellige settings.

Indførelsen af brevkort i Danmark

Brevkort blev i Danmark indført med Lov om Postvæsenet af 7.1.1871, der fra 1.4.1871 indfører blå 2 skilling og røde 4 skilling brevkort. 2 skilling brevkort var beregnet til lokale forsendelser. Endvidere kunne de anvendes til indenrigsforsendelser, hvis de var

forsynet med trykt tekst på bagsiden, og dermed kunne gå under betegnelsen tryksager (Officielle Meddelelser 30.3.1871). 4 skilling brevkort var beregnet til indenrigsforsendelser. Porto for brevkort var dermed den samme som porto for breve.

Brevkortene blev indført på et tidspunkt i den danske historie, hvor industrialiseringen for alvor tog fat. Netop industri og handel brugte brevkortene flittigt til bestillinger af produkter mv. Prisen på kortene svarede til den pålydende pris af værdistempet, hvilket betød, at man ved køb af helsager fremfor frimærker og papir sparede udgiften til papiret.

Essays

Forud for brevkortene blev der udarbejdet en række 2 skilling essays i forskellig udformning. En række af disse essays er bevaret, og der kendes fem hovedtyper (tabel 1).

Tabel 1: De fem typer essays og deres kendetegn

Essay type	Karton-størrelse	Udformning af første tekstlinie	Udformning af anden tekstlinie	Udformning af bort	Farver (i flere nuancer)
1	142 x 77 mm	BREV-KORT i blokbogstaver 40 x 4½ mm	Med parenteser	Græsk bort	Blå
2	126 x 93 mm	BREV-KORT i blokbogstaver 39 x 6 mm	Uden parenteser	Krydsbort	Blå, rød, brun, grøn
3	126 x 93 mm	BREVKORT (uden bindestreg) i blokbogstaver 35 x 6 mm	Uden parenteser	Krydsbort	Blå
4	126 x 93 mm	BREV-KORT i antiqua-bogstaver 42 x 4½ mm	Uden parenteser	Krydsbort	Blå, brun, grøn
5	126 x 93 mm	BREV-KORT i antiqua-bogstaver 57 x 7 mm	Uden parenteser	Græsk bort	Blå, brun, grøn

Ud over disse fem hovedtyper findes kortene trykt i flere nuancer af de farver, der er nævnt i tabel 1. Desuden findes der essays trykt på forskellige typer karton. Når de fem typer, farvenuancer og karton kombineres, kendes i alt mindst 28 forskellige typer essays (Benedictus, 1970 og Ringström, 1985).

Det er aldrig fastslået, hvornår de forskellige essays er fremstillet. Det er dog sandsynligt, at i hvert fald type nr. 1 er udarbejdet før 1.4.1871, da den er i det lille format og kun fremstillet i blå nuancer (svarende til den blå farve i 2 skilling brevkort). Typerne 2 til 5 kan tænkes at være fremstillet før type 1, og de mange forskellige farvenuancer er resultatet af at have brugt de farver, der blev brugt til frimærkeproduktionen. En anden mulighed er, at de er fremstillet meget senere – enten i 1874-75 ved indførelsen af øre brevkort eller i starten af 1879 ved indførelsen af brevkort i størrelsen 140 x 90 mm. Dette er begrundet i, at de findes i et højere format (men dog

mindre end brevkortene som udkommer 1879) og findes i farverne blå, rød, brun og grøn (dog med mange nuancer) – svarende til alle de farver, som øre-værdierne udkom i. Desuden kan forsøgene med en krydsbort være resultatet af, at man ønskede en bort, hvor alle elementer var ens (og dermed nemmere at arbejde med), og ikke som den græske bort bestod af forskellige side- og hjørneelementer.

Fra skilling til øre

Den ny møntlov blev underskrevet af Chr. IX på Amalienborg 23.5.1873. Dette betød en møntreform pr. 1.1.1875, hvor skilling omregnedes til øre, hvorved de blå 2 skilling og de røde 4 skilling brevkort blev erstattet af blå 4 øre og røde 8 øre brevkort. 4 øre brevkort var - ligesom 2 skilling brevkort - beregnet til lokale forsendelser samt til tryksagsfor- sendelser. 8 øre brevkort var - som 4 skilling brevkort - beregnet til indenrigsfor- sendelser. Brevkortene er endvidere brugt med opfrankeringer til udlandet, samt som rekommanderede forsendelser og ekspresfor- sendelser. Endelig blev brevkortene anvendt som postoprævninger samt adressekort ved pakkefor- sendelser indtil postloven pr. 1.10.1888 indførte specielle formularer til disse formål.

Efter møntreformen var det helt frem til 15. januar 1891 muligt at anvende skilling brevkort, hvorefter de blev ugyldiggjorte i Officielle Meddelelser. Der findes således en række blandingsfrankaturer (skilling/øre) med helsagsbrevkort. Den hyppigst forekommende er 2 skilling brevkort opfrankeret med 4 øre tofarvet frimærke sendt som landsporto (1.1.1875 – 1.10.1888: 8 øre). I alt er ca. 15 eksemplarer kendt af denne blandingsfrankatur. Herudover kendes en række andre blandingsfrankaturer, hvoraf nogle er vist i tabel 2.

Tabel 2: Eksempler på blandingsfrankaturer (skilling/øre) med helsagsbrevkort

Anvendelse/ destination	Helsagsbrevkort	Opfrankering
Landsporto	2 skilling	4 øre (afa 23a)
Adressekort	2 skilling	4 øre (afa 23a) og 8 øre (afa 25a)
Adressekort	2 skilling	12 øre (afa 26)
Adressekort	4 skilling	8 øre (afa 25a)
Belgien	2 skilling	2 x 3 øre (afa 22a)
England	2 skilling	8 øre (afa 25a)
England	2 skilling	2 x 3 øre (afa 22a)
England	4 skilling	3 øre (afa 22a)
Holland	4 skilling	3 øre (afa 22a)
Rusland	2 skilling	2 x 3 øre (afa 22a)
Schweiz	8 øre	2 skilling (afa 16)
Tyskland	2 skilling	2 x 3 øre (afa 22a)
Tyskland	4 skilling	3 øre (afa 22a)
Tyskland	4 skilling	4 øre (afa 23a)

Brevkort til udlandet

I henholdsvis juli og august 1875 blev brune 6 øre og grønne 10 øre brevkort udgivet (Officielle Meddelelser nr. 20, 19.7.1875). 6 øre brevkort kunne fra deres indførelse 1.7.1875 anvendes til forsendelser til Norge samt fra 1.7.1877 til Sverige. 10 øre brevkort var bestemt for forsendelser til UPU-landene (lande medlem af postforeningen Union

Générale de Postes - senere kaldet Union Postale Universelle) samt i en kort periode (1.7.1875-1.7.1877) til Sverige.

Tabel 3: Oplag og første aflevering for de seks værdier brevkort i størrelse 140 x 75 mm (Kilde: Oluf Pedersen, 1999)

Værdi	1. aflevering fra trykkeriet	Nettooplag
2 skilling	28.3.1871	220.500
4 skilling	28.3.1871	182.900
4 øre	21.12.1874	613.800
8 øre	21.12.1874	385.800
6 øre	21.7.1875	76.900
10 øre	28.8.1875	143.000

Brevkortene i størrelsen 140 x 75 mm er alle trykt af H. H. Thieles Bogtrykkeri og blev i 1879, erstattet af brevkort i størrelsen 140 x 90 mm. Dette skyldes en vedtagelse af UPU i Paris den 1.7.1878, hvor det blandt andet blev besluttet, at brevkortenes størrelse ikke måtte overskride 140 x 90 mm, hvilket åbenbart er tolket på en sådan måde, at man ændrede brevkortene til dette format (Officielle Meddelelser 8.3.1879). Samtlige brevkort i størrelse 140 x 75 mm forblev gyldige helt frem til 15. januar 1891, som det fremgår af Officielle Meddelelser af samme dato.

Om rammerne

Brevkortene består udover værdistempet af ramme, våbenskjold og tekst. Der er kun meget få variationer i våbenskjold og tekst, mens de fleste fejl findes i rammen, som består af rammefigurer. To markante fejl er "forskudt rammefigur" samt "hjørnefigur indsat i rammen". De hyppigst forekommende fejl er dog hak i indre eller ydre rammelinie.

Forskudt rammefigur

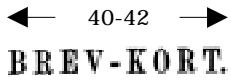

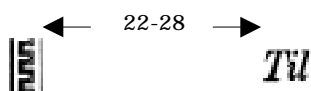

Hjørnefigur indsat i rammen

Rammen har i starten sandsynligvis været håndsæt, hvilket har givet forskudte rammefigurer eller skæve sammensætninger i rammen (specielt i hjørnerne). Indsættelse af hjørnefigurer mellem rammefigurer er sandsynligvis sket ved reparationer af rammen. Senere sammensættes rammen af parvise rammefigurer eller rammefigurer i større grupper. Fra 1877 (rammegruppe 4) er rammen ikke håndsæt men stereotyperet, hvilket betyder, at hele rammeklichéen er fremstillet som kopi af en primærkliché.

De fire rammegrupper

Der findes fire rammegrupper, som bedst kan sammenlignes med frimærkernes hovedgrupper. De væsentligste kendetegn, som kan identificere de fire rammegrupper er vist i tabel 4:

Tabel 4: Væsentligste kendetegn ved de fire rammegrupper

Kendetegn	Ramme- gruppe 1	Ramme- gruppe 2	Ramme- gruppe 3	Ramme- gruppe 4
Skilling/øre	Skilling	Øre	Øre	Øre
Længde BREV-KORT. 	40 mm	40 mm	40 mm	42 mm
Udformning af u i kun Smalt u Breddt u 	Breddt u	Breddt u	Breddt u	Smalt u
Afstand mellem indre ramme og Til 	22-23 mm	22-23 mm	24-26 mm og 28 mm	26 mm
Øvrige kendetegn				16. figur NNV

Udover disse kendetegn findes en række mindre kendetegn ved hver rammegruppe, som vil blive vist i de følgende artikler.

Rammegruppe 1 består af de to skillingsværdier. Rammegruppe 4 adskiller sig fra de to øvrige rammegrupper med øreværdier ved at længden på BREV-KORT er 42 mm, et smalt u i "kun" samt den meget karakteristiske 16. rammefigur NNV som hjørnefigur. Endelig kan rammegruppe 2 og 3 adskilles ved afstanden mellem indre ramme og Til, hvor afstanden på rammegruppe 2 er ca. 22-23 mm, mens den på rammegruppe 3 er ca. 24-28 mm. I de fleste kataloger er rammegruppe 3 opdelt i to grupper, hvor en har afstanden 24-26 mm og en anden 28 mm. I en af de følgende artikler vil jeg vise, at brevkortet med afstand 28 mm blot er en variant af rammegruppe 3, og ikke berettiger til en selvstændig rammegruppe.

I tabel 5 er vist de tre trin, som nemt identificerer et brevkorts rammegruppe.

Tabel 5: De tre trin til identifikation af rammegruppen

Trin 1: Er det et skilling brevkort?

Ja: Det er rammegruppe 1

Nej: Gå til trin 2

Trin 2: Er 16. rammefigur NNV (ca. 36 mm fra venstre) som en hjørnefigur?

Ja: Det er rammegruppe 4

Nej: Gå til trin 3

Trin 3: Hvor stor er afstanden mellem indre ramme og Til?

22-23 mm: Det er rammegruppe 2

24-26 mm: Det er rammegruppe 3

28 mm: Det er rammegruppe 3 og der er tale om en sjælden type

De fire rammegrupper findes ikke i alle værdier. I tabel 6 er vist en oversigt over, hvilke værdier der findes i hver af de fire rammegrupper:

Tabel 6: Rammegrupper fordelt på værdier

	Ramme- gruppe 1	Ramme- gruppe 2	Ramme- gruppe 3	Ramme- gruppe 4
2 skilling	x			
4 skilling	x			
4 øre		x	x	x
6 øre			x	
8 øre		x	x	x
10 øre			x	x

Rammegrupperne har hver deres rammetyper og -fejl, der genfindes i flere værdier. Disse fejl er et resultat af beskadigelser af trykelementerne (klichéerne). I denne og de følgende artikler vil gennemgangen af rammetyper og -fejl tage udgangspunkt i opdelingen i rammegrupper, og det vises, hvordan samme rammetype optræder i flere værdier.

Typer og fejl i rammegrupperne

Inddelingen i typer sker ud fra de fejl, som fremkommer på grund af beskadigelser af rammer og værdistempler. En type benævnes med romertal (I, II, III osv.) og består af en eller flere fejl. For flere typer sker der ændringer i fejlene undervejs, således at der bliver forskellige undertyper. Undertyperne benævnes med små bogstaver efter typen (VII a, VII b osv.). Fejlene som vises i denne og de følgende artikler er de med det blotte øje synlige fejl. Herudover findes et utal af mikroskopiske fejl, ligesom værdistemplets placering i forhold til rammen vil kunne understøtte inddelingen i typer.

Metoden, som er anvendt til identifikation af typer og fejl i rammerne, svarer til arbejdet med pladning af fx de tofarvede frimærker. Men modsat frimærkerne er det ikke muligt

at genskabe hele ark og dermed brevkortenes placering på arkene, idet der ikke er bevaret sådanne ark, hverken i private samlinger eller på postmuseet.

Typen og fejl i rammegruppe 1

Rammegruppe 1 er selvsagt nem at identificere, da den kun findes i skillingsbrevkortene. Trykelementerne (klichéerne) til rammegruppe 1 er sandsynligvis håndsat, hvilket vil sige, at hvert trykelement er sammensat af enkeltdele (hjørnefigurer, rammefigurer, rammelinier, tekst, våbenskjold og værdistempel). Det har ved disse første brevkort tydeligvis været svært at få disse enkeltdele til at sidde helt lige op mod hinanden, hvilket betyder at specielt hjørnesammensætningen varierer fra type til type. Dermed er kendetegnene i de enkelte typer i skillingsværdierne i stor udstrækning denne skæve sammensætning af rammefigurerne med hjørnefigurerne. En længe kendt type (nr. VII) indeholder fejlen, hvor en rammefigur NNØ er erstattet af en hjørnefigur (bl.a. beskrevet af Larisch 1891, Magius 1922, Ascher 1925, Østergaard 1944 og Ringström 1968/1985). Oluf Pedersen (1999) oplyser blot, at der findes flere forskellige varianter i rammeborten.

I alt er der identificeret tretten forskellige typer i rammegruppe 1. Syv af de tretten typer findes på såvel 2 skilling som 4 skilling brevkort. Herudover findes seks typer kun på 2 skilling brevkort. Dette kan skyldes, at der har været to forskellige settings af rammegruppe 1. Dette kan forklares ud fra en sammenligning mellem Thieles protokol (tabel 7) og oplagene opgivet af Oluf Pedersen (tabel 3).

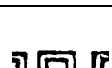

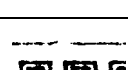

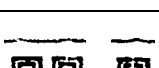

Tabel 7: Produktion i 1871 af 2 og 4 skilling brevkort. Fra Thieles protokol.

Produktionsdato	2 skilling	4 skilling
28.3.1871	40.000	40.000
29.3.1871	12.000	12.000
30.3.1871	12.000	12.000
31.3.1871	6.000	6.000
31.3.1871	2.000	2.000
1.4.1871	2.000	2.000
3.4.1871	5.000	5.000
5.4.1871	8.000	8.000
15.4.1871	16.000	16.000
1.6.1871	37.000	37.000
17.8.1871	30.000	
28.8.1871	16.000	59.000
6.12.1871	24.180	28.289
<i>Total</i>	<i>210.180</i>	<i>227.289</i>

Da nettooplaget ifølge Oluf Pedersen er henholdsvis 220.500 stk. 2 skilling og 182.900 stk. 4 skilling brevkort, må der efter 1871 (hvor der ikke er bevaret protokoller fra Thiele) være produceret og afleveret yderligere mindst 10.000 stk. 2 skilling brevkort. Disse brevkort kan formodes at være i andre end første syv typer, der genfindes i såvel 2 skilling som 4 skilling brevkort. Teorien om to settings i rammegruppe 1 understøttes endvidere af, at brevkortene i type I til VII alle er fundet anvendt allerede i 1871, mens brevkort i type VIII til XIII først er fundet anvendt i 1874. Teorien indikerer endvidere, at type VIII til XIII er sjældnere end I til VII, hvilket i praksis også synes at være tilfældet, ligesom at type VIII til XIII oftere findes ubrugt end typerne I til VII.

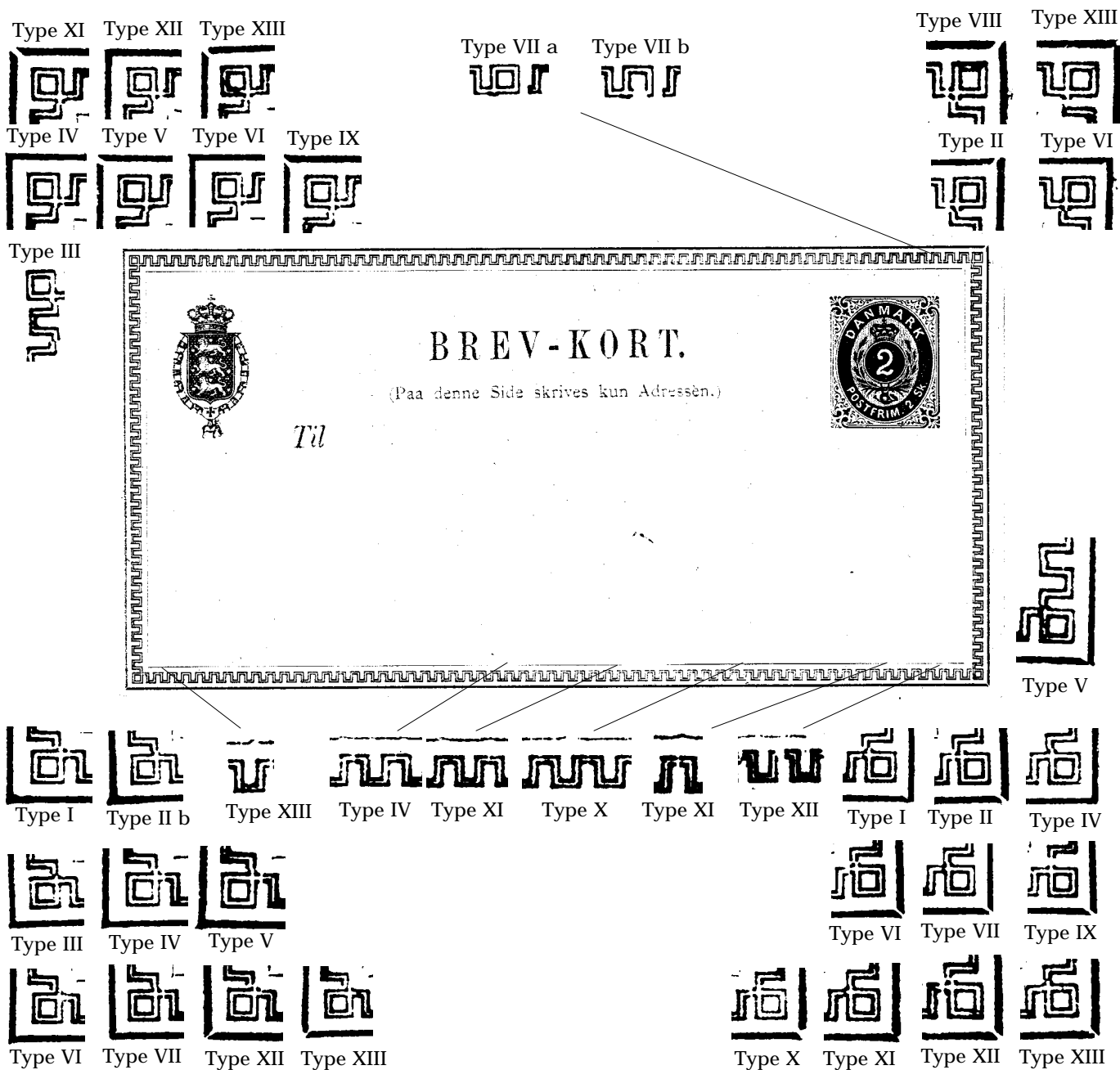
Kendetegnene (herunder afbildning af skæve hjørnesammensætninger) ved de tretten typer er vist i oversigten i tabel 8:

Tabel 8: Oversigt over typerne i rammegruppe 1

Type	Skæv hjørnesammensætning				Øvrige kendetegn	Først kendte afstempling		
	NV	SV	SØ	NØ		2 sk	4 sk	
I						?	21.4.71	
II a						5.4.71	18.9.74	
II b						8.1.76	7.3.73	
III						1. ramme-figur NV forskudt	12.6.71	13.7.71
IV						To hak indre ramme S	28.8.75	20.6.71
V						1. ramme-figur SØ forskudt	14.6.71	25.10.72
VI						10.6.71	2.5.71	
VII a						3. ramme-figur NNØ som hjørne-figur	30.4.72	11.5.71
VII b						3. ramme-figur NNØ som hjørne-figur (åben)	27.6.72	24.9.74
VIII						19.1.74	Ukendt	
IX						23.12.74	Ukendt	
X						Brud indre ramme SSØ	?	Ukendt
XI						To hak indre ramme S Hak indre ramme SSØ	25.12.74	Ukendt
XII						Hak indre ramme SØ	18.6.75	Ukendt
XIII						Hak indre ramme SV	?	Ukendt

I figur A er disse fejl og kendetegn vist i en samlet oversigt.

Figur A: Oversigt over fejlene i rammegruppe 1

Desuden er der en ikke konstant ujævnhed i rammefigurerne NNØ og SSØ i typerne I, III, V og VII, hvilket ikke er medtaget i oversigterne.

For at identificere et brevkorts type, anbefaler jeg følgende fremgangsmåde: Check, at der er tale om rammegruppe 1 (se evt. tabel 5). Herefter bruges figur A til at søge efter indsat hjørnefigur NNØ (type VII), forskudt rammefigur NV og SØ (type III og V) samt hak i den sydlige indre ramme (type IV, X, XI, XII og XIII). Hvis disse fejl ikke findes, gennemgås hjørnesammensætningen i de fire hjørner. Når en fejl er fundet, eller der er

genfundet en eller flere skæve hjørnesammensætninger, anvendes tabel 8 til at sikre, at alle kendetegn ved typen er til stede.

Der findes måske en type XIV, hvilket ville svare til, at der er syv typer i såvel første som anden setting i rammegruppe 1. Hvis dette er tilfældet, og vi fra Engstrom (1971) ved, at de dansk vestindiske 6 cents brevkort i samme størrelse og udførelse ligeledes er kendt i syv typer, er det sandsynligt, at der har været syv kort i størrelse 140 x 75 mm pr. ark.

Løbende opdatering på internettet

Det er mit håb, at denne og de følgende artikler vil afføde nye oplysninger om typer og fejl samt ikke mindst datoer for først kendte afstempling. Derfor vil denne og de følgende artikler med oversigter over typer og fejl samt løbende opdatering af oversigterne vil være tilgængelig på internettet www.helsager.subnet.dk. Kommentarer og oplysninger er derfor meget velkomne på e-mail: lars.engelbrecht@mail.com eller på den gode gammeldags måde til Lars Engelbrecht, Bistrupvej 53, 3460 Birkerød. Den næste artikel omhandler værdistemplerne samt rammegruppe 2. En foreløbig oversigt over typer og fejl i rammegruppe 2 er allerede nu tilgængelig på internettet.

En stor tak til Erik Hvidberg Hansen for bidrag til artiklen.

Litteratur

Kataloger og håndbøger

Ascher, Dr.	Grosser Ganzsachen-Katalog. Berlin-Wilmersdorf 1925
Engstrom, Victor E.	Danish West Indies Postal Stationery, Scandinavian Scribe 1971
Larisch, A.	Postkarten-Katalog. München 1891
Magius, A.	Danmarks, Islands og Dansk Vestindiens helsager. København 1922
Pedersen, Oluf	Danske helsager, Håndbog I og II. Brønshøj 1984 og 1985
Pedersen, Oluf & Bendix, Jan	Danmarks Helsager. Forlaget Skilling. Skibby 1999
Ringström, S.	Danmarks, Dansk Vestindiens, Slesvigs, Islands helsager. Århus 1968 og Trelleborg Sverige 1985
Østergaard, C.	Danmarks helsager. København 1944

Artikler fra udstillingskataloger

Laursen, Palle	Danmarks helsager, Kronologisk udgivelse med portosatser, Helsagernes anvendelse. Holstebro Filatelistklub: Philos '83, side 31-66
Pedersen, Oluf & Laursen, Palle	Danmarks helsager 1865-1980, Produktion, distribution og forbrug. Hvidovre frimærke klub: Nordphil 84, side 49-80

Artikler fra tidsskrifter

Benedictus, S. R.	The Skilling Postcards of Denmark, Scandinavian Contact jun. 1970, side 132-133
Dekker, Jan	New lines in the Stationery Research. NFT 1966, 1, side 7-9

Dekker, Jan	New lines in the Stationery Research. Scandinavian Contact dec. 1967, side 159
Dromberg, D. A. Jensen, Karsten	H. H. Thieles bogtrykkeri omkring 1875. NFT 1978, 3, side 60-68 Sjældenhedsgraden af danske forsendelser til udlandet 1854-ca. 1905. NFT marts 1991, side 7-19
Jessen, Hans Ehlern Klottrup, Niels	Verdenspostforeningen 100 år. NFT 1974, 4, side 83-86 Om skillingsværdier i øretiden m.m. DFT 1987, side 35-39
Maintz, Ole Nielsen, Henning	6 øre's helsager. DFT 1981, 2, side 58-64 Danske korsbånd 2 sk fra 010672-010175. DFT 1985, 4, side 180-181
Nielsen, Henning	Danske Korsbånd (Helsager). Galvanotypi - Stereotypi? NFT okt. 1994, side 103-108
Seitzberg, Svend Sjønnung, Jørgen	Dansk Vestindiens helsager. NFT dec. 1995, side 158-163 Det Norske Postverks hurtigpresse af år 1871. NFT okt. 1991, side 119-126
Tholl, A.	Brevkortenes anvendelse i de første år. NFT 1969, 4, side 69-74

Tekst til figur 1-3

Figur 1: Brevkort 2 skilling, rammegruppe 1, type II a (skæv hjørnesammensætning SØ og NØ). Sendt i København 5.4.1871, fire dage efter den officielle udgivelsesdag. Lokalporto brevkort 1.4.1871-1.1.1875: 2 skilling.

Figur 2: Brevkort 4 skilling, rammegruppe 1, type VII a (skæv hjørnesammensætning SV og SØ samt 3. rammefigur NNØ som hjørnefigur). Sendt fra Nakskov til København 28.9.1874. Landsporto brevkort 1.4.1871-1.1.1875: 4 skilling.

Figur 3: Brevkort 2 skilling, rammegruppe 1, type XII (skæv hjørnesammensætning NV, SV og SØ samt hak i indre ramme SØ). Sendt i København 18.6.1875 (i øre-perioden), hvor 2 skilling er omregnet til 4 øre. Lokalporto brevkort 1.1.1875-1.10.1888: 4 øre.